

บทที่ ๔

ความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อคุ้มครองสิทธิมนุษยชน

เกี่ยวกับการลงโทษ

วิวัฒนาการของการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนเกี่ยวกับการลงโทษ

กฎหมายระหว่างประเทศแต่เดิมไม่รับรองหลักการเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน เพราะแนวความคิดดั้งเดิมมีว่า กฎหมายระหว่างประเทศเป็นเรื่องของความสัมพันธ์และพันธกรณีระหว่างรัฐ ส่วนสิทธิมนุษยชนเป็นเรื่องภายในของรัฐ ซึ่งอยู่นอกเหนือวัตถุประสงค์ของกฎหมายระหว่างประเทศ

แนวความคิดเรื่องการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนแต่ดั้งเดิมจึงได้เริ่มขึ้นในระดับภายในประเทศก่อน เช่น ในกฎบัตร Magna Carta ของอังกฤษ The Bill of Rights ในรัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกา และปฏิญญาแห่งสิทธิมนุษยชนและพลเมือง (Declaration of the Rights of Man and Citizen) ของฝรั่งเศส แนวความคิดในเรื่องการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนนี้เพิ่งเริ่มมีบทบาทในระดับระหว่างประเทศตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ ๑๗ เป็นต้นมา เช่น การเคลื่อนไหวเกี่ยวกับการจำกัดการค้าทาส ซึ่งต่อมาได้มีการทำข้อตกลงบรัสเซลส์ (Brussels Agreement) ในปี ๑๘๔๐ ยกเลิกการค้าทาส การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนเกี่ยวกับการลงโทษ ปรับปรุงสภาพเรือนจำ ตลอดจนปรับปรุงวิธีการลงโทษ และจำกัดการใช้แรงงานนักโทษในศตวรรษที่ ๑๙ ครั้นหลังจากสิ้นสงครามโลกครั้งที่ ๒ การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศก็แพร่ขยาย และทวีความสำคัญขึ้นตามลำดับเพื่อตอบสนองความต้องการร่วมกันในอันที่จะปรับปรุงและส่งเสริมสันติภาพ มนุษยธรรม หลังจากที่ได้มีการปฏิบัติการทำุฒกรรมและละเมิดสิทธิมนุษยชนมาตลอดระยะเวลาแห่งสงคราม

International Penal and Penitentiary Congress

การรวมตัวกันเพื่อวางหลักการเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนเกี่ยวกับการลงโทษ

ซึ่งรวมไปถึงการปรับปรุงแก้ไขอาชญากร ได้เริ่มขึ้นครั้งแรกโดยกลุ่มนักศึกษาทั่วยุโรประหว่างประเทศ ในปี ๑๘๔๖ ที่เมืองฟรังค์เฟิร์ต ครั้งที่ ๒ ในปี ค.ศ. ๑๘๔๗ ที่เมืองบรัสเซลส์ และครั้งที่ ๓ ในปี ค.ศ. ๑๘๕๕ ที่เมืองฟรังค์เฟิร์ต แต่ก็ยังเป็นเพียงการรวมตัวกันเพื่อวางแผนความคิด และหลักการเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนเกี่ยวกับการลงโทษในระดับประเทศ มิได้ถือว่าเป็นการร่วมประชุมกันอย่างเป็นทางการเพราะมิได้มีลักษณะเป็นการประชุมของตัวแทนระหว่างประเทศ และมีได้มีการดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใด เพื่อคุ้มครองผู้ต้องโทษอย่างจริงจัง จนกระทั่งในปี ๑๘๗๒ จึงได้มีการจัดตั้ง International Penal and Penitentiary Congress (IPPC) ขึ้นในกรุงลอนดอน โดยมี ดร. ไวนิส (Dr. Enoch Cobb Wines) ซึ่งขณะนั้นเป็นเลขาธิการสมาคมเรือนจำแห่งนิวยอร์กเป็นกำลังสำคัญในการจัดตั้ง โดยก่อนหน้าที่จะได้จัดตั้งในช่วงระยะเวลาไม่กี่ปี ดร. ไวนิส ได้จัดการประชุมเรือนจำแห่งชาติ (National Prison Conference) ขึ้นที่เมืองซินซิเนติ ในการประชุมที่เมืองซินซิเนตินี้ ได้มีนักทัณฑวิทยา และผู้บริหารเรือนจำจากกลุ่มประเทศในยุโรปเข้าร่วมประชุมด้วย วัตถุประสงค์และหัวข้อของการประชุมคือมุ่งแสดงให้เห็นว่า ระบบเรือนจำตลอดจนวิธีปฏิบัติและสภาพของเรือนจำเป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องมีการปฏิรูป และการปฏิรูปจะกระทำได้ก็แต่โดยอาศัยอำนาจของรัฐบาลของรัฐหรือประเทศ นอกจากนั้นที่ประชุมยังมุ่งสนับสนุนและกระตุ้นให้รัฐบาลต่าง ๆ เห็นความจำเป็นที่จะต้องส่งตัวแทนของรัฐบาลเข้าร่วมประชุมอย่างเป็นทางการ ในการประชุมเพื่อคุ้มครองสิทธิมนุษยชนเกี่ยวกับการลงโทษ ดร. ไวนิส ได้รับเลือกเป็นประธานในการประชุมในครั้งนั้น และต่อมาเมื่อได้มีการจัดตั้ง International Penal and Penitentiary Congress ขึ้นแล้ว จึงได้มีการจัดการประชุมครั้งแรกขึ้น โดยมีผู้เข้าร่วมประชุม ๑๐๐ คน ซึ่งเป็นตัวแทนของประเทศที่เข้าร่วมประชุม ๒๑ ประเทศ และผู้เข้าร่วมในการประชุมอีก ๔๐๐ คน ซึ่งเป็นนักกฎหมายและนักทัณฑวิทยาจากประเทศต่าง ๆ

^๑ Frank Loveland, "International Concern with Crime and Corrections," in The Task of Penology, ed. Harvey S. Perlman and Thomas B. Allington (Nebraska: University of Nebraska Press, 1969), pp. 124-136.

ในระยะแรกที่จัดตั้ง IPPC ขึ้นนั้น หลักการใหญ่ของการประชุมจำกัดอยู่แต่ใน หัวข้อการปฏิรูปทัณฑ์สถาน ซึ่งหมายถึงการปรับปรุงสภาพเรือนจำเท่านั้น อย่างไรก็ตามในปี ค.ศ. ๑๘๗๒ IPPC ก็ได้กำหนดหัวข้อของการประชุม ซึ่งประกอบด้วย (๑) กระบวนการ อาชญากรรมและนโยบายป้องกัน (๒) การลงโทษอาชญากร (๓) การควบคุมภายหลัง ปลดปล่อย ซึ่งรวมถึงการพักการลงโทษ การจัดตั้งหน่วยงานเพื่อช่วยเหลือนักโทษที่พ้นโทษ แล้ว จากหัวข้อการประชุมซึ่งแยกเป็น ๓ ประเด็นนี้ ทำให้ได้มีการตั้งแผนกต่าง ๆ ขึ้นใน IPPC ในเวลาต่อมา ๓ แผนก คือ (๑) แผนกนิติอาชญาบัญญัติ (penal legislation) (๒) การจัดตั้งทัณฑ์สถาน (๓) การป้องกันอาชญากรรม สำหรับการป้องกันอาชญากรรม ซึ่งเป็นที่สนใจกันในขณะนั้นยังจำกัดอยู่ในวงแคบกว่าปัจจุบัน เช่น วิธีการควบคุมนักโทษภายหลัง จากการปลดปล่อยให้เป็นอิสระ การเปิดสถานแก้ไขปรับปรุงตัวบุคคล หรือสถานฟื้นฟูบุคคลิกภาพ (reformation institution) หรือการให้การศึกษาแก่นักโทษที่ถูกจองจำ เป็นต้น ในปี ค.ศ. ๑๘๘๕ จึงได้มีการเพิ่มเติมหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับการลงโทษเด็กและผู้เยาว์ เข้าร่วมในการพิจารณาด้วย ในหัวข้อนี้ได้มีการพัฒนาครอบคลุมถึงประเด็นต่าง ๆ หลาย ประเด็น เช่น ชิดขึ้นอายุแห่งความเป็นผู้เยาว์ในทางกฎหมายอาญานั้นควรกำหนดเท่าใด ลักษณะของโรงเรียนหรือสถานฝึกอบรมผู้กระทำความผิดที่เป็นผู้เยาว์ควรเป็นอย่างไร กระนั้นก็ตาม หัวข้อทั้งหมดที่ได้ยกขึ้นมาอภิปรายและวิพากษ์วิจารณ์กันก็ยังคงอยู่ในวงจำกัด คือ เป็น เรื่องของทัณฑ์สถานและทัณฑ์วิทยาทั้งสิ้น

เมื่อได้มีการจัดตั้งองค์การสหประชาชาติขึ้น คณะกรรมการได้ลงความเห็นว่างาน ขององค์การควรครอบคลุมไปถึงการป้องกันอาชญากรรม และการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด ด้วย จึงได้มีการพิจารณาในขณะนั้นว่า งานขององค์การสหประชาชาติในด้านนี้เข้าซ้อนกับงาน ของ IPPC โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ทั้ง IPPC และสหประชาชาติได้รับความช่วยเหลือทางการเงินจากรัฐบาลประเทศต่าง ๆ เช่นเดียวกัน ฉะนั้น ในการประชุมครั้งสุดท้ายของ IPPC ที่ กรุงเฮกในปี ค.ศ. ๑๙๕๐ จึงได้มีการตกลงที่จะโอนงานของ IPPC ทั้งหมดไปขึ้นอยู่กับองค์ การสหประชาชาติ โดยภายใต้แผนการโอนหน่วยงานนี้ ได้มีการตกลงที่จะให้มีการประชุมใหญ่

เกี่ยวกับการป้องกันอาชญากรรมและวิธีปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด (Prevention of Crime and the Treatment of Offenders) ระหว่างประเทศขึ้นทุก ๔ ปี นอกจากนั้นยังได้ตกลงให้มีการจัดการประชุมในระดับภาคขึ้นนอกเหนือไปจากการประชุมใหญ่อีกด้วย การประชุมใหญ่เกี่ยวกับการป้องกันอาชญากรรมและวิธีปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด ได้จัดขึ้นครั้งแรกในปี ค.ศ. ๑๙๕๕ ที่กรุงเจนีวา ประเทศสวิสเซอร์แลนด์ ครั้งที่ ๒ ในปี ค.ศ. ๑๙๖๐ ที่กรุงลอนดอนประเทศอังกฤษ ครั้งที่ ๓ ในปี ค.ศ. ๑๙๖๕ ที่กรุงสตอกโฮล์มประเทศสวีเดน ครั้งที่ ๔ ในปี ค.ศ. ๑๙๗๐ ที่กรุงโตเกียวประเทศญี่ปุ่น และครั้งที่ ๕ ในปี ค.ศ. ๑๙๗๕ ที่กรุงเจนีวา ประเทศสวิสเซอร์แลนด์ นอกจากการประชุมดังกล่าวแล้ว สหประชาชาติก็ได้จัดทำอนุสัญญาคุ้มครองสิทธิทางแพ่งและการเมือง (International Convention on Civil and Political Rights) ขึ้น ซึ่งมีบทบัญญัติคุ้มครองสิทธิมนุษยชนเกี่ยวกับการลงโทษซึ่งจะได้กล่าวถึงโดยละเอียดต่อไปในบทที่ ๔ ซึ่งว่าด้วยการดำเนินงานคุ้มครองสิทธิมนุษยชนเกี่ยวกับการลงโทษโดยสหประชาชาติ

นอกจากการดำเนินงานเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนเกี่ยวกับการลงโทษของสหประชาชาติแล้ว ในกลุ่มประเทศยุโรปได้มีการร่วมมือกันในระดับภูมิภาคจัดตั้งสภายุโรป (Council of Europe) ขึ้น และจัดทำอนุสัญญาเพื่อคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นมูลฐาน (Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms) ซึ่งมีบทบัญญัติคุ้มครองสิทธิมนุษยชนเกี่ยวกับการลงโทษไว้ อนุสัญญานี้เริ่มมีผลใช้บังคับเมื่อวันที่ ๓ กันยายน ค.ศ. ๑๙๕๓ และได้รับการให้สัตยาบันจากประเทศภาคี ๑๕ ประเทศ (ค.ศ. ๑๙๗๐) วิธีการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนทำได้โดยผ่านการพิจารณาและดำเนินการของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งยุโรป คณะกรรมการรัฐมนตรีและศาลสิทธิมนุษยชนซึ่งจะได้กล่าวโดยละเอียดต่อไปในบทที่ ๕

อำนาจขององค์การระหว่างประเทศและอธิปไตยของรัฐ

ความคิดแต่ดั้งเดิมถือกันว่า เรื่องเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนเป็นอำนาจภายในของรัฐ

รัฐย่อมมีอำนาจอธิปไตยเหนืออาณาเขตของตน และย่อมปลอดจากการเข้าก้าวก่ายแทรกแซง โดยรัฐอื่น ๆ หรือองค์การระหว่างประเทศ รัฐจึงมีสิทธิปฏิบัติรับรองหรือไม่รับรองสิทธิประการใด ๆ ของพลเมืองของรัฐได้ทั้งสิ้น หากรัฐอื่นเข้าแทรกแซงถือว่าเป็นการละเมิดอำนาจอธิปไตยของรัฐ แต่ความคิดในปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไป โดยเห็นว่า หากรัฐใดไม่รับรองหรือละเมิดสิทธิมนุษยชนของพลเมืองในรัฐแล้ว รัฐอื่น ๆ โดยอาศัยอำนาจองค์การระหว่างประเทศ ย่อมเข้าแทรกแซงให้โดยไม่ถือว่าเป็นการละเมิดอำนาจอธิปไตยของรัฐ เช่น การเข้าแทรกแซงเพื่อคุ้มครองสิทธิมนุษยชนโดยสภายุโรป เป็นต้น นอกจากนี้ รัฐต่าง ๆ ย่อมจะต้องพยายามจำกัดอำนาจอธิปไตยของตนลงบ้างเพื่อร่วมมือกับรัฐต่าง ๆ คุ้มครองสิทธิมนุษยชน นอกเหนือไปจากนั้น บางความเห็นยังเห็นว่า การที่รัฐยอมตัวเข้าอยู่ภายใต้อนุสัญญาระหว่างประเทศ หรือกฎหมายระหว่างประเทศนั้น มิใช่เป็นการจำกัดอำนาจอธิปไตยของรัฐ แต่ในทางตรงกันข้าม กลับเป็นการใช้สิทธิและอำนาจอธิปไตยของรัฐในฐานะที่เป็นรัฐเอกราช โดยการเข้าอยู่ภายใต้การคุ้มครองขององค์การระหว่างประเทศ และสามารถเรียกร้องสิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองจากการมีอำนาจอธิปไตยของตน ดังที่ Arther Larson ได้แสดงความเห็นไว้ว่า เมื่อประเทศใดประเทศหนึ่งก็ตาม ยอมรับอำนาจพิจารณาคดีขององค์การระหว่างประเทศ ก็มีได้หมายความว่า เป็นการทำให้อำนาจอธิปไตยของตนลดน้อยถอยลงแต่ประการใด แต่เป็นการใช้อำนาจอธิปไตยของตนนั่นเอง เพื่อจะได้รับคุณค่าบางประการหรืออาจกล่าวให้ใกล้เคียงความจริงได้ว่า การยอมรับอำนาจขององค์การระหว่างประเทศเป็นวิธีการเดียวที่ประเทศต่าง ๆ จะสามารถนำอำนาจอธิปไตยของตนมาใช้ให้เกิดคุณค่าในด้านความมั่นคงปลอดภัยได้

แต่ถึงแม้ว่ารัฐต่าง ๆ ที่รับรองและยอมตนเข้าผูกพันภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศ มีพันธะที่จะต้องปฏิบัติตามผลของการพิจารณาขององค์การระหว่างประเทศก็ตาม แต่การร้อง

^๑ Arther Larson, When Nations Disagree, (Louisiana: Louisiana State University Press, 1961), p. 192

เรียนของเอกชนที่จะขอรับการคุ้มครองจากองค์การระหว่างประเทศ ก็จะต้องอยู่ภายใต้หลักเกณฑ์ที่ว่า เป็นเรื่องเกี่ยวกับกฎหมายระหว่างประเทศ และให้อำนาจองค์การระหว่างประเทศโดยตรง มิใช่เรื่องที่ดีถือว่าเป็นเรื่องภายในของรัฐ ซึ่งรัฐมีอำนาจอธิปไตยโดยเด็ดขาดที่จะพิจารณาดำเนินการด้วยตนเอง นอกจากนั้น จะต้องเป็นการละเมิดต่อสิทธิมนุษยชนโดยชัดแจ้ง และไม่สามารถอ้างภาวะจำเป็นได้

หลักเกณฑ์การห้ามแทรกแซงเรื่องภายในของรัฐได้ปรากฏอยู่ในกฎบัตรสหประชาชาติ มาตรา ๒(๗) ซึ่งบัญญัติปฏิเสธการให้อำนาจแก่สหประชาชาติในการเข้าแทรกแซงในเรื่องซึ่งโดยสาระสำคัญแล้ว ตกอยู่ในเขตอำนาจภายในของรัฐ (Domestic Jurisdiction) ซึ่งจากบทบัญญัติมาตรา ๒(๗) นี้ ทำให้ประเทศต่าง ๆ อ้างกิจการภายในเพื่อจำกัดอำนาจของสหประชาชาติอยู่เสมอ และทำให้เกิดปัญหาซึ่งต้องตีความกันตลอดมาว่า การกระทำอย่างใดและเพียงไร จึงเป็นการแทรกแซงกิจการภายใน มาตรานี้จึงก่อให้เกิดข้อสังเกตที่จะต้องพิจารณา ๓ ข้อ คือ ข้อแรก บทบัญญัตินี้เกี่ยวข้องกับประเด็นสำคัญที่ว่า รัฐธรรมนูญได้ยอมรับอำนาจทางกฎหมายของสหประชาชาติในการตีความหรือไม่ และอาจเป็นไปได้ว่า เนื้อหาสาระของกฎบัตรแตกต่างไปจากหลักทั่วไปของกฎหมายระหว่างประเทศ และถ้าแตกต่างไปจากหลักกฎหมายระหว่างประเทศแล้ว เมื่อใดที่กฎบัตรนี้เป็นที่ยอมรับในทางปฏิบัติของรัฐต่าง ๆ การตีความบทบัญญัติในมาตรา ๒(๗) โดยสหประชาชาติ ก็ย่อมจะมีอิทธิพลต่อหลักทั่วไปของกฎหมายระหว่างประเทศ ข้อสังเกตที่สอง คือ ข้อจำกัดนี้จะไม่นำมาใช้บังคับเมื่อมีข้อผูกพันตามสนธิสัญญาที่กำหนดไว้ และประการที่สาม ข้อจำกัดเกี่ยวกับกิจการภายใน ไม่นำมาใช้บังคับ ถ้าสหประชาชาติมีความเห็นว่าได้เกิดการละเมิดข้อผูกพันทางกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนในกฎบัตรขึ้น ในทางปฏิบัติสหประชาชาติยังอาจลดผลของข้อจำกัดได้โดยการตีความบทบัญญัติให้เกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชน^๑ เรื่องเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนจึงไม่ถือเป็นกิจการภายในของรัฐ และมี

ผลจากรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเข้าแทรกแซงของ IO เป็นกรณีพิเศษเกี่ยวกับกรณีเหล่านี้

^๑ Ian Brownlie, Principles of Public International Law, 2nd ed. (London : Clarendon Press, 1973), p. 535.

ผลทำให้รัฐไม่อาจอ้างว่าการเข้ายุ่งเกี่ยวขององค์การระหว่างประเทศเป็นการแทรกแซงกิจการภายในได้ สิทธิมนุษยชนนี้ย่อมรวมถึงสิทธิของผู้ต้องโทษ วิธีปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดตลอดจนวิธีการลงโทษแก่ผู้กระทำความผิดด้วย

สิทธิเกี่ยวกับการลงโทษที่ได้รับการคุ้มครอง

ความปรารถนาของชาติต่าง ๆ ที่จะร่วมมือกันคุ้มครองสิทธิมนุษยชนเกี่ยวกับการลงโทษ เป็นผลเนื่องมาจากสภาพความเลวร้ายของการปฏิบัติต่อนักโทษ และความคิดที่ว่านักโทษยังคงเป็นมนุษย์และยังคงมีสิทธิที่จะได้รับการปฏิบัติเยี่ยงมนุษย์พึงปฏิบัติต่อกัน การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนเกี่ยวกับการลงโทษ จึงมีลักษณะคล้ายคลึงกับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในขั้นที่จะปลอดจากการเอาตัวลงเป็นทาส และการถูกบังคับใช้แรงงานเยี่ยงทาส แต่ความสนใจของคนทั่วไปในเรื่องสิทธิของผู้ต้องโทษไม่กว้างขวางและรุนแรงเหมือนความสนใจในเรื่องสิทธิในอันที่จะปลอดจากการเป็นทาส ซึ่งก่อให้เกิดสงครามกลางเมือง ตลอดจนกระทบกระเทือนถึงเศรษฐกิจของประเทศต่าง ๆ มาแล้วหลายประเทศ ทั้งนี้เป็นเพราะเหตุผลหลายประการประการแรก เนื่องจากการลงโทษตลอดจนการลงทัณฑ์ผู้ต้องโทษด้วยวิธีการต่าง ๆ จะกระทำในเรือนจำ ถึงแม้จะไม่ใช่สิ่งที่ถูกปกปิดแต่ก็ไม่เป็นที่เปิดเผยต่อสาธารณชน จึงทำให้บุคคลทั่วไปไม่อาจล่วงรู้ถึงสภาพความเป็นไปของนักโทษภายในเรือนจำได้ ผู้รู้เห็นสภาพภายในเรือนจำจึงมีแต่ตัวนักโทษเอง และเจ้าหน้าที่ของเรือนจำซึ่งไม่ต้องการอย่างยั้งที่จะเปิดเผยการปฏิบัติต่อนักโทษในเรือนจำของตน แต่เหตุผลที่สำคัญที่สุดประการหนึ่ง คือ ความรู้สึกของสาธารณชนที่ว่า ผู้ต้องโทษเป็นผู้กระทำความผิด ซึ่งก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่สังคมมาแล้ว และควรได้รับผลตอบแทนในทางเลวร้าย ทำให้ความสำนึกในความเป็นมนุษย์ และการตระหนักถึงสิทธิของผู้ต้องโทษ ที่จะได้รับการปฏิบัติอย่างมีมนุษยธรรมลดความรุนแรงลง

องค์การระหว่างประเทศ ตลอดจนกลุ่มประเทศหลายประเทศในปัจจุบันได้ตระหนักถึงความสำคัญของสิทธิมนุษยชนเกี่ยวกับการลงโทษนี้ จึงได้พยายามให้มีบทบัญญัติคุ้มครองสิทธิมนุษยชนเกี่ยวกับการลงโทษไว้ เช่น ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนข้อ ๕ บัญญัติว่า

บุคคลใด ๆ จะถูกทรมานหรือได้รับผลปฏิบัติ หรือการลงโทษที่โหดร้ายผิดมนุษยธรรมหรือต่ำช้า
ไม่ได้ แต่เนื่องจากปฏิญญานี้มีลักษณะเป็นหลัมาตรฐานเบื้องต้นให้ประเทศต่าง ๆ ปฏิบัติตาม
โดยไม่มีลักษณะบังคับ การที่ประเทศสมาชิกไม่ปฏิบัติตามบทบัญญัติในปฏิญญา จึงไม่เป็นการขัด
ต่อกฎหมาย มติที่ประชุมสมัชชาสหประชาชาติที่ ๒๑๗ (๑๑๑) วันที่ ๑๐ ธันวาคม ค.ศ.
๑๙๔๘ จึงได้เสนอให้มีการร่างอนุสัญญาคุ้มครองมนุษยชนขึ้นให้มีผลผูกมัดทางกฎหมาย อนุ
สัญญาที่มีบทบัญญัติคุ้มครองสิทธิมนุษยชนเกี่ยวกับการลงโทษ คือ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิทางแพ่ง
และทางการเมือง (International Convention on Civil and Political
Rights) ซึ่งได้รับการรับรองจากที่ประชุมสมัชชาสหประชาชาติเมื่อวันที่ ๑๐ ธันวาคม ค.ศ.
๑๙๖๖ และมีผลใช้บังคับเมื่อได้รับสัตยาบันครบ ๓๔ ประเทศเมื่อวันที่ ๒๖ มีนาคม ๑๙๗๖^๑

บทบัญญัติในอนุสัญญาดังกล่าวได้คุ้มครองสิทธิเกี่ยวกับการลงโทษไว้ตามมาตรา ๖
ถึงมาตรา ๑๒ และมาตรา ๑๔ ซึ่งแยกเป็นการรับรองสิทธิในอันที่จะมีชีวิตอยู่ สำหรับประเทศ
ที่ยังมิได้ยกเลิกโทษประหารชีวิต จะใช้โทษประหารชีวิตได้ก็ต่อเมื่อเป็นกรณีอาชญากรรมร้าย
แรงและมีกฎหมายบัญญัติว่าเป็นความผิด และกำหนดโทษไว้ในขณะที่กระทำความผิด และจะต้อง
ไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งอนุสัญญานี้ และอนุสัญญาว่าด้วยการบังคับและการลงโทษอาชญากรรมการ
ทำลายเผ่าชน (Convention on the Prevention and Punishment of the
Crime of Genocide) การลงโทษประหารชีวิตต้องเปิดโอกาสให้ผู้ถูกลงโทษขอภัยโทษ
หรือขอลดโทษ การนิรโทษกรรม การอภัยโทษ หรือการลดโทษ อาจกระทำได้ในทุกคดี การ
ลงโทษประหารชีวิตจะต้องไม่ลงแก่บุคคลผู้ได้กระทำความผิดในขณะมีอายุต่ำกว่า ๑๘ ปี หรือแก่
หญิงซึ่งกำลังตั้งครรภ์ บุคคลทุกคนย่อมปลอดจากการลงโทษที่เป็นการทรมานโหดร้าย ผิด
มนุษยธรรมหรือต่ำช้า และย่อมปลอดจากการบังคับเป็นตัวอย่างทดลองยา หรือการทดลองทาง
วิทยาศาสตร์โดยมิได้สมัครใจ บุคคลทุกคนย่อมปลอดจากการถูกเอาตัวลงเป็นทาส หรือการ

^๑ โทศล ไสภากยวิจิตร การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนตามกฎหมายระหว่างประเทศ.

(กรุงเทพมหานคร : คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๐) หน้า ๑๒-๑๔.

บังคับใช้แรงงาน เว้นไว้แต่ในบางประเทศที่กำหนดให้การใช้แรงงานเป็นโทษประกอบของโทษจำคุก แต่ทั้งนี้การบังคับใช้แรงงานประกอบการลงโทษจำคุกจะกระทำได้ก็แต่โดยคำพิพากษาของศาลที่มีอำนาจเท่านั้น ระบบทัณฑสถานควรมีวิธีการปฏิบัติต่อผู้ต้องโทษที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์เพื่อปรับปรุงแก้ไข และการกลับเข้าสู่สังคมของผู้ต้องโทษ ผู้กระทำความผิดที่เป็นผู้เยาว์ ควรได้รับการแยกขังต่างหากจากผู้กระทำความผิดที่มีผู้ใหญ่ การปฏิบัติต่อผู้ต้องโทษจะต้องคำนึงถึงอายุและฐานะทางกฎหมายของผู้ต้องโทษ บุคคลทุกคนย่อมปลอดจากการจำคุกซึ่งกำหนดขึ้นเนื่องจากความสามารถในการชำระหนี้ตามสัญญา บุคคลทุกคนย่อมปลอดจากการถูกตัดสิทธิกลับเข้าประเทศของตน และย่อมปลอดจากความรับผิดชอบหรือการลงโทษในความผิดที่ได้รับโทษมาแล้ว ไม่ว่าโดยกฎหมายหรือการพิจารณาโทษของประเทศใดก็ตาม

การคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องโทษตามสนธิสัญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งยุโรปได้กำหนดไว้ในมาตรา ๒, ๓ และ ๕ และบรรณสารต่อท้ายฉบับที่ ๔ ได้แก่การรับรองสิทธิในการดำรงชีวิตอยู่ของบุคคล และการปลอดจากการถูกทำลายชีวิตโดยจงใจ เว้นไว้แต่เป็นการลงโทษ โดยคำพิพากษาศาลสำหรับความผิดที่บุคคลนั้นได้ก่อขึ้น ซึ่งมีกฎหมายกำหนดไว้ว่า การกระทำเช่นนั้นเป็นความผิด บุคคลย่อมปลอดจากการถูกลงโทษที่ทารุณโหดร้าย ผิดมนุษยธรรม หรือต่ำช้า บุคคลย่อมมีเสรีภาพในร่างกาย การกักขังหน่วงเหนี่ยวจะกระทำมิได้ เว้นแต่เป็นการกักขังหน่วงเหนี่ยวโดยชอบด้วยกฎหมาย และโดยศาลที่มีอำนาจเนื่องจากการกระทำ ความผิดของบุคคลนั้น โทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดต้องเป็นโทษที่กำหนดไว้โดยกฎหมาย ในขณะที่กระทำความผิด และจะลงโทษเกินกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้ไม่ได้

แต่บทบัญญัตินี้จะไม่ใช่บังคับแก่การพิจารณาหรือการลงโทษบุคคลที่ได้กระทำความผิดหรือจนวันการกระทำซึ่งถือเป็นความผิด และในขณะที่กระทำนั้นถือเป็นความผิดทางอาญาตามหลักกฎหมายทั่วไปซึ่งยอมรับกันในหมู่ประเทศที่เจริญแล้ว แต่มาตรา ๑๕ ในสนธิสัญญาฉบับเดียวกัน อนุญาตให้ระงับสิทธิเกี่ยวกับการลงโทษ ตามมาตรา ๒ และมาตรา ๓ ในยามสงครามหรือยามฉุกเฉิน แต่ให้ระงับเท่าที่จำเป็นแก่สถานการณ์เท่านั้น บรรณสารต่อท้ายฉบับที่ ๔ เพิ่ม

การรับรองสิทธิบางประการคือ บุคคลจะไม่ถูกจำกัดเสรีภาพอันเนื่องมาจากการไม่สามารถชำระหนี้ตามสัญญา

สิทธิเกี่ยวกับการลงโทษที่ได้รับการรับรองและคุ้มครองทั้งโดยปฎิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิทางแพ่งและการเมือง ตลอดจนสนธิสัญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งยุโรป จึงอาจแยกออกได้เป็นหัวข้อดังนี้

๑. การลงโทษต้องเนื่องมาจากการกระทำความผิดของบุคคลที่ถูกลงโทษนั่นเอง และจะต้องมีกฎหมายบัญญัติความผิดและกำหนดโทษไว้ขณะที่กระทำความผิดนั้น แต่ตามสนธิสัญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งยุโรปได้กำหนดข้อยกเว้นไว้ว่า แม้ไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้ แต่หากถือว่าเป็นความผิดอาญาตามหลักกฎหมายทั่วไป ซึ่งยอมรับกันในหมู่ประเทศที่เจริญแล้ว ก็อาจลงโทษได้

๒. การลงโทษประหารชีวิตจะกระทำได้อีกก็ต่อเมื่อเป็นกรณีอาชญากรรมร้ายแรง และมีบทบัญญัติแห่งกฎหมายให้อำนาจไว้โดยชัดแจ้ง การลงโทษประหารชีวิตจะต้องเปิดโอกาสให้ผู้ถูกลงโทษ ขอร้องโทษ หรือขอลดโทษ (Commutation) การนิรโทษกรรม อกภัยโทษ หรือลดโทษ อาจทำได้ในทุกคดี

๓. การลงโทษประหารชีวิตจะต้องไม่ใช่แก่ ผู้กระทำความผิดที่มีอายุต่ำกว่าสิบแปดปี แม้ในขณะที่พิจารณาโทษจะมีอายุเกินกว่าสิบแปดปีก็ตาม

๔. การลงโทษประหารชีวิต จะต้องไม่ใช่แก่หญิงมีครรภ์

๕. การลงโทษจะต้องไม่เป็นการทรมานโหดร้าย ผิดปกติวิสัย ผิดมนุษยธรรมหรือต่ำช้า โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การใช้บุคคลใดเป็นตัวอย่างทดลองยาหรือทดลองทางวิทยาศาสตร์ โดยบุคคลนั้นมิได้สมัครใจยินยอมจะกระทำมิได้ ความหมายของคำว่าสมัครใจยินยอม น่าจะตีความได้ว่า ผู้ให้ความยินยอมได้รู้ถึงผลภัยต่าง ๆ ของการทดลองอันอาจจะเกิดขึ้นได้ภายหลัง

๖. การลงโทษโดยการบังคับใช้แรงงาน จะกระทำได้อ้อมเมื่อมีกฎหมายบัญญัติให้กระทำได้อ้อม และโดยมีคำพิพากษาของศาลที่มีอำนาจเท่านั้น

๗. วิธีปฏิบัติต่อผู้ต้องโทษ ควรให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์เพื่อปรับปรุงแก้ไข ไม่ควรมุ่งถึงการข่มขู่หรือทดแทน

๘. ความแยกผู้ต้องโทษที่เป็นผู้เยาว์จากผู้ต้องโทษอื่น ๆ วิธีปฏิบัติต่อผู้ต้องโทษจะต้องคำนึงถึงอายุและฐานะทางกฎหมายของผู้ต้องโทษ

๙. การลงโทษโดยการตัดสิทธิมิให้บุคคลใดกลับเข้าประเทศของตนจะกระทำมิได้

๑๐. การลงโทษจะต้องไม่เป็นการลงโทษซ้ำแก่บุคคลผู้กระทำความผิดในความผิดซึ่งผู้นั้นได้รับโทษสิ้นสุดมาแล้ว ไม่ว่าจะโดยกฎหมายหรือการพิจารณาตัดสินของประเทศใดก็ตาม หรือหากบุคคลนั้นได้รับการช้ขาดมาแล้ว ไม่ว่าจะโดยกฎหมายหรือการพิจารณาตัดสินของประเทศใดก็ตามว่าไม่มี ความผิด ก็จะพิจารณาตัดสินหรือลงโทษบุคคลนั้นในความผิดเดิมอีกไม่ได้

๑๑. การลงโทษจำกััดเสรีภาพหรือจำคุก อันเนื่องมาจากความไม่สามารถชำระหนี้ตามสัญญา จะกระทำมิได้

๑๒. สิทธิบางประการเกี่ยวกับการลงโทษอาจถูกจำกััดได้ชั่วคราวในกรณีศึกสงครามหรือภาวะฉุกเฉิน แต่จะจำกััดได้เท่าที่จำเป็นแก่สถานการณ์เท่านั้น

ข้อสังเกตเกี่ยวกับบทบัญญัติคุ้มครองสิทธิมนุษยชนเกี่ยวกับการลงโทษ

ข้อสังเกตเกี่ยวกับบทบัญญัติต่าง ๆ ของผู้ถูกลงโทษที่ได้รับการคุ้มครองโดยอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิทางแพ่งและการเมือง (International Convention on Civil and Political Rights) และสนธิสัญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งยุโรป (European Convention on Human Rights) มีหลายประการ เช่น กรณีอาชญากรรมร้ายแรงที่อาจ

*
 ลงโทษประหารชีวิตได้นั้น แคโทษเพียงไร จึงเป็นอาชญากรรมร้ายแรงซึ่งสมควรประหารชีวิต
 ได้ ในข้อนี้ นอกจากลักษณะความผิดซึ่งเป็นส่วนของการกระทำโดยตรงแล้ว มูลเหตุจูงใจ
 ตลอดจนสภาพแวดล้อม ซึ่งรวมถึงภาวะทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองของแต่ละประเทศ
 ย่อมเป็นสิ่งที่ส่งผลต่อการกำหนดความรุนแรงของอาชญากรรมได้ ซึ่งเรื่องนี้ที่ประชุมการป้องกัน
 อาชญากรรมและการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดของสหประชาชาติ (The United Nations
 Congress on Crime Prevention and the Treatment of Offenders) ได้เล็ง
 เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างความรุนแรงของอาชญากรรมและสภาพของสังคม จึงได้จัดเข้า
 เป็นหัวข้อพิจารณาในการประชุมหัวข้อหนึ่ง

* ข้อสังเกตประการต่อมาคือ การลงโทษที่เป็นการทารุณโหดร้าย ผิดปกติวิสัย ผิด
 มนุษยธรรมหรือต่ำช้านั้น มีขอบเขตการตีความเพียงไร จะรวมถึงการลงโทษต่อร่างกาย
 เช่น การโบย การตัดอวัยวะบางส่วน การประจาน การขังเดี่ยว หรือขังห้องมืด ซึ่งใช้
 อยู่ในหลายประเทศ ในปัจจุบันหรือไม่ และจะรวมถึงการลงโทษเกินสมควรแก่ความผิดที่ได้
 กระทำ เช่น การลงโทษประหารชีวิตตามกฎหมายปัจจุบันของบางประเทศที่ใช้ลงแก่ผู้กระทำ
 ความผิดเล็กน้อย เช่น ความผิดฐานพกปืนเถื่อน หรือไม่

นอกจากนั้น ยังมีข้อสังเกตอีกหลายประการ ซึ่งประเด็นที่เป็นปัญหาส่วนมากขึ้น
 อยู่กับการตีความและอำนาจในการตีความ ตลอดจนอำนาจในการบังคับใช้ของอนุสัญญาและ
 สนธิสัญญาแต่ละฉบับไป ในบางกรณีคดีที่เกิดขึ้นก็จะเป็นตัวอย่างซึ่งทำให้ปัญหาการตีความชัด
 แจ่มขึ้น ซึ่งจะได้นำกล่าวถึงต่อไปในบทที่ ๔ และบทที่ ๕ ซึ่งว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน
 เกี่ยวกับการลงโทษ โดยสหประชาชาติและการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนเกี่ยวกับการลงโทษตาม
 สนธิสัญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งยุโรปตามลำดับ